

וישב

יוסף איז א „חטא נמשך“ וועלכער פאָ-
דערט אַ כפרה לדורות — דער „כופר
נפשו“ פון מחצית השקל וואָס אידן
דאַרפן געבן.

און דער טעם פון פדיון הבן —
„ויהרג ה' כל בכור בארץ מצרים גו' על
כן אני זוכה לה' גו' וכל בכור בני
אפדה“ — איז פאַרבונדן דערמיט, וואָס
מצד מכירת יוסף (בכורה של רחל) זיי-
נען אויך די „בכורי ישראל“ געווען
בכלל סכנה, נאָר „ה' עשה להם נס
ולפיכך הוצרכו פדיון לדורות“.

דאַרף מען פאַרשטיין: פאַרוואָס האָט
דער עון פון מכירת יוסף גורם געווען
אַ אידן זאָלן דערפאַר זיין מחוייב אין
צוויי (סוגי) תשלומין? — סיי פדיון הבן
און סיי מחצית השקל?

ב. עוד קשה: אין ירושלמי¹⁰ שטייען
די ביידע עניני תשלום בהמשך צו פאַר-
שידענע טעמים אויף מחצית השקל:
„לפי שחטאו במחצית היום יתנו מחצית
השקל .. לפי שעברו על עשרת
הדברות .. עשרה גרה (און דערנאָך)
.. לפי שמכרו בכורה של רחל .. פודה
את בנו בכור .. לפי שמכרו בכורה של
רחל .. יהי כאו"א נותן שקלו טבעה
(מחצית השקל)“.

איז לכאורה ניט מובן: ווי פאַסט דאָ
אַריין, אין דער סוגיא פון מחצית השקל,

א. בקשר דערמיט וואָס די אחי יוסף
האָבן יוספ'ן פאַרקויפט „בעשרים כסף“,
שטייט אין ירושלמי: „לפי שמכרו
בכורה של רחל בעשרים כסף יהי כל
אחד ואחד פודה את בנו בכורו בעשרים
כסף (שהו חמש שקלים) .. לפי שמכרו
בכורה של רחל בעשרים כסף ונפל לכל
אחד ואחד מהם טבעה (שתי כסף —
מחצית השקל) לפיכך יהי כל אחד ואחד
נותן שקלו טבעה“.

דאָס הייסט, אַז צוליב דער מעשה פון
מכירת יוסף זיינען אידן „נתחייב גע-
וואָרן אין צוויי מיני „תשלומין“ —
פדיון בכור און מחצית השקל.

מפרשים זיינען מסביר די שייכות
ביניהם:

מחצית השקל איז „כופר נפשו“, וע"פ
הידוע, אַז מחמת דעם עון פון מכירת
יוסף איז נגזר געוואָרן דער עונש הגלות
לדורות. וואָס דאָס מיינט, אַז מכירת

(1) פרשתנו לו, כח.

(2) שקלים פ"ב סה"ג. וביה בביר פרשתנו עה"פ
(פס"ד, יח). ועוד.

(3) ביפה תואר שם, שמכירת יוסף היא טעם רק
על ערך הפדיון, וכן על הסך של מחצית השקל
(וראה פי', הכותב' לע"י שקלים שם). אבל בנור
הקדש (הארזך) לביר שם הוא כפנים.

(4) נור הקדש שם.

(5) ר"פ תשא.

(6) זח"ב (בתוספות) רעו, א. זהר חדש פרשתנו
(כט, א). ובב"מ. ולהעיר משנת י', ב ותורה היג
שם.

(7) בא יג, טו.

(8) ל' נור הקדש שם.

(9) ולא משמע שזוהי פלוגתא. וראה הלשון בביר
שם: איר יהודה כו' (ולא ר' יהודה אומר). וראה
לקמן בפנים.

(10) שקלים שם. וכן בפסיקתא דר"כ פ' שקלים.

(*) בביר שם: מכתם בנה של רחל כו' לפיכך
יהי כאו"א מפרשי ערך בנו ה' סלעים. וראה רש"י,
יפה תואר פ"י מהר"ו לביר שם. חזקוני פרשתנו
עה"פ. ובביר הוצאת טהעאדאר (אלבק): מפרשי ה'
סלעים של בן (בלי תיבת „ערך“).

פארקערט — עס איז דא און ענין של טוב וקדושה: „קדש לי כל בכור“ — א בכור האט אין זיך א קדושה, און דער- פאר דארף מען אים פודה זיין —

טא ווי איז שייך, אז מכירת, בכורה של רחל, זאל בריינגען און ענין וואס איז פארבונדן מיט „קדש לי כל בכור“?

(ב) בנוגע דעם טעם פון מחצית השקל — „שנפל לכל א' וא' מהם טבעה“ (מחצית השקל) — שטעלן זיך מפר- שים: לכאורה האבן בלויז ניין פון די אחי יוסף זיך משתתף געווען אין דער מכירה — „בנימין לא הי' עמהם“¹⁶, און אויך ראובן איז נישט געווען בעת המכירה (ווי דערציילט אין פסוק¹⁷) — שטימט דאך נישט דער חשבון פון מחצית השקל (וואס איז א צענט-חלק פון „עשרים כסף“)?

און מען פארענטפערט בשני אופנים:

(א) אויך ראובן ווערט אריינגע- רעכנט, ווייל „אע״ג דראובן לא הי' אז עמהם מ״מ הניחו חלקו, כי חשבו שלא יחלוק על מעשיהם“¹⁸ [ובפרט לויט ווי עס שטייט אין פרקי דר' אליעזר¹⁹, אז נאך דעם ווי מ'האט דערציילט ראובן וועגן מכירת יוסף, איז „שמע ראובן . . . ושתק“²⁰]; (ב) יוסף אליין ווערט גע-

דער ענין פון „לפי שמכרו בכורה של רחל . . . פודה את בנו בכורו“? און נאכמער: דער ירושלמי איז מקדים דעם ענין (וועגן פדיון בכור) פארן ענין פון „כאויא נותן שקלו טבעה“ (מחצית השקל)²¹!

דארף מען זאגן, אז דאס זיינען נישט קיין צוויי באזונדערע ענינים, נאר זיי קומען בהמשך זה לזה, ביז, אז כדי צו פארשטיין ווי אזוי מכירת יוסף איז א טעם אויף מחצית השקל, דארף מען פריער וויסן, אז מכירת יוסף איז א טעם אויף פדיון הבן²².

ג. אויך דארף מען פארשטיין:

(א) בשלמא דאס וואס מחצית השקל איז אן ענין פון תשלומין אויף א חטא חמור (מכירת יוסף) איז מובן, היות אז אין פסוק איז מודגש אז דאס איז „כופר נפשו“; אבער פדיון בכור איז, לכאורה,

(11) ובפרט שבתנחומא תשא (י') לא הובא הענין דפדיון בכור. ולהעיר שבתנחומא באבער שם (ז') — וכן ביליש שם (מתנחומא) — הובא רק הענין דפדיון בכור, ולא דמחצית השקל דבי' עסקינן
(12) שמוז מובן שדוחק לתרץ (כמי' ביפה מראה לירושלמי שם. הכותב ועץ יוסף לעי' שם) שמוכא דרש זה רק אנב גררא, כי אי' הויל להקדים הענין דמחצית השקל ואח"כ להביא (דרך אנב) הענין דפדיון בכור.

(13) עי' המבואר בפנים יש לבאר טעם סמיכות מס' שקלים למס' פסחים, ובסדר זה דוקא — כי מס' פסחים (יציאת מצרים) הו'ע פדיון בכור (בני בכורי ישראל), וסוים וחותם המס' הוא בענין דפדיון הבן: ושני הענינים — פדיון הבן ומחצית השקל — סיבתם אחת: מכירת יוסף. וסדרן: מקודם פסחים — פדיון בכור, ואח"כ שקלים — מחצית השקל (בסדר הטעמים שכירושלמי), כפנים.

(*) משא"כ לפי טעם הרמב"ם (בהקדמתו לפיה"מ והתרוי"ט (ריש מס' שקלים) — ראה הדרן (הא') על מס' פסחים שנדפס בהגש"פ עם לקוטי טעמים מנהגים וביאורים (קה"ת).

(**) ראה גם הדרן הבי' שנדפס בהגש"פ הנ"ל ס"ז (לקוטי חז"א ע' 48).

(14) בא יג, ב.

(15) כי אף שלפועל ניצולו באופן ניסי ולכן קנינים לה' — מ"מ, מכיון שזה גופא שהוצרכו להנס הוא מפני ענין בלתי רצוי (מכירת יוסף), אינו מובן למה תגרס הצלה זו לעילוי גדול יותר מאילו לא נמכר יוסף.

(16) ל' קרבן העדה לירושלמי שם.

(17) פרשתנו לו, כט ובפרש"י.

(18) יפה תואר ופי' הרד"ק לביר שם.

(19) פלי' (בהוצאה עם פי' הרד"ק נשמטו חיבות אלון) — הובא בפי' מהר"ץ שם. ועד"ז הוא בתנחומא פרשתנו ב (הובא כנור הקדש שם).

(20) בפדריא שם לפני' „וכל אחד ואחד נטל שני כספים“, ומשמע לכאורה שגם ראובן נטל השני

יוסף); און כנגד דעם וואס די מכירה האט „אויפגעטאן“ אין יוסף'ן (שנמכר לעבד) — דארף מען פודה זיין בן הבכור.

ועפ"י יש לתרץ קושיא הנ"ל — ווי אזוי האט מכירת יוסף (בכורה של רחל) גורם געווען ביי אידן דעם ענין (למעליותא) פון פדיון בכור — ווייל אע"פ אז בנוגע די שבטים איז מכירת יוסף געווען א חטא וירידה, האט עס אבער אין יוסף'ן אליין אויפגעטאן אן עילוי וואס דריקט זיך אויס אין דעם ענין פון בכור, כדלקמן.

ה. בנוגע למכירת יוסף שטייט אין זהר²³: „גרים קב"ה כל דא בגין לקיימא גזרה דגזר בין הבתרים“ — דער אוי-בערשטער האט געפירט דערצו אז די אחי יוסף זאלן אים פארקויפן, כדי עס זאל נתקיים ווערן גזירת ברית בין הבתרים אז אידן זאלן גיין אין גלות מצרים;

און דער זהר איז מבאר²⁴, אז דער טעם פארוואס יוסף האט געדארפט קומען קיין מצרים דורך דעם וואס זיינע ברידער זאלן אים פארקויפן,

— דלכאורה: כדי עס זאל זיך אויס-פירן דער ברית בין הבתרים וואלט יוסף געקענט אנקומען קיין מצרים אין אן אופן אז „יד אחיו אל תהי בו“²⁵ —

איז ווייל דורך דעם וואס די בני יעקב האבן שולט געווען אויף יוסף'ן (דער-מיט וואס זיי האבן אים אריינגעווארפן

רעכנט ווי ער וואלט האבן א חלק במכירתו, ווייל ער איז געווען דער „גורם (צו דער מכירה) ע"י הקנאה שבתחלה“²⁶.

עס איז אבער ניט גלאטסיק: יעדער ענין אין תורה איז מדויק בתכלית. ווי-באלד אז די מכירה בפועל איז דורכגע-פירט געווארן בלויז דורך ניין פון די אחי יוסף — הי"פ רצונם של ראובן (ומכ"ש של) יוסף — פארוואס זאל מען די שייכות רחוקה הנ"ל פון ראובן אדער יוסף צו דער מכירה פאררעכענען ווי א גלייכע השתתפות מיט די אנדערע ט' אחים, ביז אז מען צעטיילט די עשרים כסף אויף צען גלייכע חלקים?²⁷

ד. דער חילוק בפשטות צווישן די צוויי אופני „תשלום“ אויף מכירת יוסף — פדיון הבן און מחצית השקל — איז:

ביי פדיון הבן איז דער סכום התשלום לויט „ערכו“ של יוסף (פאר וויפל ער איז פארקויפט געווארן) — חמש שקלים; משא"כ ביי מחצית השקל איז דער תשלום לויטן סכום וואס יעדער פון די אחי יוסף האט „באקומען“ פון דער מכירה — מחצית השקל.

דערפון איז מובן, אז די צוויי תשלומין זיינען פארבונדן מיט צוויי באזונדערע פרטים אין מכירת יוסף: מחצית השקל איז „כופר נפש“ אויפן פגם וואס די מכירה האט געווינקט אין די שבטים (מצד זייער הנאה פון מכירת

כספים (וראה רד"ל נזר הקדש שם). אבל בתנחומא שם הלשון: מכרוהו כ"י כסף לכל אחד מהם שני כסף. ובוה יש לפרש שרק הניחו לו חלקו, אבל אין מזה ראי' שראובן נטל חלקו בפועל. וגם בפדריא יש לפרש מ"ש „כל אחד ואחד נטל שני כספים“ שקאי רק על ט' האחין (שאודותם מדובר שם).

(21) תקלין חדתין לירושלמי שם. ולהעיר ממראה הפנים לירושלמי שם.

(22) ולהעיר מידי משה לב"ר שם, שמחלק העשרים כסף לח' מהשבטים (ע"ש חשבונו).

(23) פרשתנו קמד, רע"א. וראה גם סוטה יא, רע"א. רש"י פרשתנו לו, יד. — חילוקי הלשונות בין הזהר והש"ס (ורש"י) נתבארו בשיחת מוצאי ש"פ וישב תשל"ט.

(24) ראה כ"ז אור החמה (וברא"ג שהובא שם) ומקדש מלך לזוהר שם.

(25) ל' האור החמה שם.

געווען אז ער זאל ווערן אן עבד, האט די מכירה געפירט צו גלות מצרים; און מצד דעם וואס „גרים קב"ה כל דא" — מצד דעם אויבערשטנס כוונה ורצון אין דעם — האט די מכירה (ע"י אחי יוסף) געגעבן דעם כח אויף גאולה.

און דאס איז דער קשר צווישן מכירת „בכורה של רחל" מיט דעם ענין פון פדיון בכור:

וויבאלד מכירת יוסף האט אויפֿ־געטאן אז יוסף איז געווארן „קנוי" צו (די שבטים —) מחויבים במצות (מילה וכו')²⁹ און אין ארץ הקודש קען מצרים נישט האבן קיין שליטה אויף אים³⁰, און דורך דעם זיינען דערנאך אלע אידן גע־בליבן העכער פון שליטת מצרים,

איז דערפון אויך געקומען דער ענין פון „בכור", וואס א בכור איז קנוי לה' — „לי הוא"³¹; און דאס אפגעבן „ראשית פריו . . . לרשות בוראו" דער־מאנט א אידן (בלשון החינוך)³², „כי הכל שלו" — אלץ וואס א איד פארמאגט, באלאנגט צום אויבערשטן.

29) ובפרט למד דקימו כל התורה ונעשית כולה בגדר נדר [ראה וירא (כא, כד) — שבועת אברהם לאבימלך. וכן. וידר יעקב נדר גוי' (ויצא כח, כ). ולדעת כמה כי מצווה בגדר וכיוב' — ראה אנציקלופדי תלמודית ערך כל יחל בסופו, ש"א שפלוגותא היא בירושלמי (גזיר פ"ט ה"א), וירא שבשבעה לדברי הכל גם נכרים בכל יחל (וראה בארוכה משנה למלך ה' מלכים פ"י ה"ז (שצ"ו) שם). ובספרו פרשת דרכים (דרך האתרים דרוש ג) שאם האבות נענשים על אי קיום נדר, תלוי אם יצאו מכלל נח או לאו). והרי יא גם בנוגע להשכנים כל זה].

ועוד (ועיקר): יל אשר נדר לה' (בדברים שנין אדם למקום ועדו — לקיים כל התורה) יש בזה גדר דעבודת השם דבדאי כשביד עושה מעשה מסוג זה עושה מצוה אף שלא נצטווה על מעשה זה. ואכ"מ.

30) ראה גטין מג, ב. ובפוסקים שם.

31) בא יג, ב ובפרש"י.

32) מצות בכור (מצוה יח).

אין בור און אים פארקויפט „כאדון המוכר את עבדו"²⁵ איידער ער איז אראפ קיין מצרים, איז ער געווארן „עבד של אחיו"²⁶,

און דאס האט באוואונט, אז ווען די בני ישראל זיינען דערנאך אראפ קיין מצרים, האבן די מצרים נישט געהאט קיין פולשטענדיקע שליטה אויף אידן (אזוי ווי זיי האבן געהאט אויף אלע אנדערע זייערע עבדים, שלא ה' עבד יכול לברוח ממצרים²⁷); ואדרכה: וויבאלד אז די מצרים זיינען געווארן עבדי יוסף, און יוסף איז געווען „עבד בני ישראל"²⁸, קומט אויס, אז „ישראל דשלטו על כלוה".

1. פון דעם ביאור הזהר קומט צו א טיפערער פארשטאנד אין דעם ענין פון מכירת יוסף וואס איז מודגש אין פסוק, אז נישט קוקנדיק אויף דער נישט־גוטער כוונה וואס די אחי יוסף האבן דערביי געהאט, איז אבער לפועל ארויסגע־קומען דערפון א טובה — „למחי" שלחני גוי לשום לכם שארית בארץ ולהחיות לכם לפליטה גדולה"²⁸,

נישט נאר איז די מכירה געווען א גרם וסיבה צו דער תוצאה טובה פאר אידן (דורך דעם וואס יוסף איז דערנאך גע־ווארן א משנה למלך), נאר די מכירה גופא האט געגעבן דעם כח אויף „לשום לכם שארית גוי לפליטה גדולה" — די גאולה פון מצרים.

קומט אויס אז מכירת יוסף האט אויפֿ־געטאן א דבר והיפוכו: מצד אחי יוסף, וואס זייער כוונה (אין דער מכירה) איז

26) לשון המקדש מלך שם. ואף שהם בעצמם מכרהו — היז מוכר עבדו לנכרי ולחולל כח דיצא לחירות (אבל) צריך גט שחרור (גטין מג, ב). ואכ"מ.

27) רש"י יתרו יח, ט.

28) ויגש מה, ה'.

עס וואלט מלכתחילה נישט געקומען אז לעבד נמכר.³⁶

כדי אז יוסף זאל פארקויפט ווערן אלס עבד, (לפחות) בגילוי ובחיצוֹ-ניות³⁷, איז די השתתפות בגלוי געווען נאָר פון ניין אחים; אַבער מאידך גיסא, וויבאלד אז בהעלם איז געווען די השתתפות פון צען, האָט דאָס אויפֿ-געטאָן אז בפנימיות ובאמיתית איז יוסף (און דורך אים — אַלע אידן) געבליבן העכער פון שליטת מצרים.

ה. עפ"ז יומתק וואָס דער „כופר נפשׁ" אויף מכירת יוסף איז מחצית השקל, פון וועלכע מען קויפט נישט קרבנות יחיד, נאָר קרבנות ציבור:

די כפרה אויף מכירת יוסף ווערט גע'פועל'ט דורך אַרױסברענגען בגלוי דעם ענין פנימי פון מכירת יוסף — דעם כח הציבור וואָס איז נמשך גע-וואָרן אין דער מכירה און וואָס האָט אין דעם אַרײַנגעגעבן דעם עילוי פון גאולה (כנ"ל) — היפֿך ענין העבדות וגלות.

דאָס איז אויך איינער פון די ענינים וואָס ווערן נרמז אין דעם נאָמען מחצית השקל (נישט עשר גרה וכיו"ב) — אַ איד דערהערט אַז ער אַלס יחיד, איז בלויז אַ מחצית, אַ האַלבע זאָך, און כדי צו ווערן אַ דבר (שקל) שלם מוז ער נתאחד ווערן מיט נאָך אַ אידן³⁸.

(36) תהלים קה, יז. כי אחי יוסף מצ"ע. כולוהו זכאין ולא חשיד (יעקב) לון? [זהר שם. וראה לקוטי לוי"צ לשם, שהכוונה בזה שגם. אחר המעשה דמכירת יוסף לא חשד כ"י, ע"ש], אלא שגרים קב"ה כל דא' כדי ישראל ישלטו. על כלהו, כנ"ל. ולכן, באם ה' מצב של „שכינתא שריא" בגלוי, הרי גם מה שגרים קב"ה ה' בגלוי למטה ולא היתה אפשרות מכירת יוסף לעבד.

(37) כהמשך (ובביאור) הכתוב, אשר מלכתחילה נמכר יוסף (רק) עד עת בוא דברו ג"י.

(38) וגם האחדות דציבור מרומזת במחצית השקל שהיא עשרה גרה.

ז. עפ"ז וועט מען פארשטיין וואָס חז"ל זיינען מדייק בנוגע דער כפרה אויף מכירת יוסף, אַז אין דער מכירה האָבן זיך משתתף געווען עשרה פון די אחי יוסף [אע"פֿ אַז ראובן (און אוודאי יוסף) האָט נישט מסכים געווען מיט דער מכירה] —

ווייל כדי אַז מכירת יוסף זאל קענען אין יוסף'ן אויפֿטאָן דעם ענין טוב — דעם עילוי פון גאולה (אַז די מצרים זאָלן נישט קענען שולט זיין אויף אים) — האָט מען געדאַרפט אַנקומען צום כח פון אַ ציבור (דוקא).

דורך דעם וואָס עשרה מישראל גע-פינען זיך צוזאַמען איז „שכינתא שריא" — עס איז שורה אַן אור אלקי וואָס איז העכער פון וועלט (און אפילו פון מלאכים)³⁹, און דעריבער ווערט פון דעם נמשך דער כח צו בלייבן העכער פון מצרים, די מיצרים וגבולים פון גלות³⁹.

ווייל אַז דערפֿאַר איז (ווען „גרים קב"ה כל דא'") נישט מספיק אַז ניין זאָלן אים פֿאַרקויפֿן, נאָר עס האָט געמוזט זיין צען — אַ צירוף פון אַ צענטן (ראובן אַדער יוסף, כנ"ל).

ומהאי טעמא גופא איז בגלוי האָבן זיך אין דעם משתתף געווען נאָר ניין — ווייל ווען אַלע צען אחים וואָלטן זיך צוזאַמענגעקומען באופן גלוי, וואָלט געווען „שכינתא שריא" גלייך בגלוי —

(33) סנהדרין לט, א.

(34) אנה"ק סכ"ג.

(35) וזהו מ"ש (ויגש מה, ה) לא אתם שלחתם אותי הנה כי האלקים וישמני לאב לפרעה גי' — כי הכה שניתן בו ע"י מכירתו (ע"י אחיו) שלא יוכלו המצרים לשלוט בו, הוא לא מן השבטים עצמם, כ"א מצד „האלקים" — האור האלקי שנמשך על ידם.

האט מען פון די צוויי דיעות הנ"ל א
הוראה נפלאה אין דעם גודל הענין פון
אהבת ישראל:

פון דעם ערשטן ביאור — ראובנ'ס
השתתפות אין דער מכירה — לערנט
מען אפ, ווי מען דארף זיך ניט פורש
זיין, און דערנאך אויך זיך מתאחד זיין,
אפילו מיט אַזעלכע וואס זייער הנהגה
איז ניט כדבעי.

ראובן האט דאך בפירוש ניט מסכים
געווען צו דער הנהגה פון זיינע ברידער
און האט געוואלט מציל זיין יוסף'ן און
אים אומקערן לאביו; אעפ"כ האט ער
זיך לאחר המעשה ניט פורש געווען פון
זיי, נאר „שמע . . ושתק“, און דערנאך
„ויקחו גו' וישלחו גו'“ אלע צוזאמען.

איז עס א הוראה פאר א אידן, אַז
אפילו ווען עס האַנדלט זיך וועגן א
„רעך“ וואס איז אין דער דרגא פון
„בריות בעלמא“, און ער איז (לפי ראות
עיני (בשר ד)הרואה) אין סוג פון „רחו-
קים מתורת ה' ועבודתו“ — דארף צום
אלעם ערשטן זיין די הנהגה פון „ואהבת
לרעך כמוך“, ניט זיך מתיאש זיין און
פאַרלאזן עס; און זוכן דעם פאַסיקן וועג
ווי צו פועל זיין אויף אים דעם „ומקרבן
לתורה“⁴¹.

י"ד. דערנאך קומט צו אין דעם נאך
א גרעסערער חידוש — פון דעם
צווייטן ביאור: אפילו ווען עס העדט זיך
וועגן איינעם וואס האט אים מצער גע-
ווען, ביז צו אַזא גרויסן צער ווי יוסף
האט געליטן פון זיין מכירה ע"י אחיו —
דארף מען אויך צו אים האבן דעם
הרגש פון אהבת ישראלי⁴².

און דער געפיל פון „מחצית השקל“,
וואס ברענגט צו צירוף וחבור ואחדות
ישראל ואהבת ישראלי⁴³, איז מתקן דעם
עון פון מכירת יוסף וואס איר סיבה איז
געווען היפך האהבה — „וישנאו אותו
גר"ם⁴⁰.

דערמיט איז פאַרשטאַנדיק וואס
איידער דער ירושלמי ברענגט דעם ענין
אַז מכירת יוסף איז די סיבה צום תשלום
פון מחצית השקל, איז ער מקדים ווי
מכירת יוסף האט גורם געווען דעם ענין
פון פדיון הבן — די הקדמה אַז מכירת
„בכורה של רחל“ האט אויפגעטאן דעם
ענין פון „בכור“ ביי אידן, גיט אַ הכנה
אינעם צווייטן ענין, ווי מחצית השקל
(פון וואס מ'קויפט קרבנות ציבור) איז
מתקן דעם ענין פון מכירת יוסף.

ט. ווי דערמאנט פריער (סעיף ג),
זיינען פאַראן צוויי אופנים אין דעם
חשבון פון עשרה אחים (וועלכע האבן אַ
חלק אין מכירת יוסף) — בצירוף פון
ראובן (מצד דעם וואס „שמע . .
ושתק“, אַדער בצירופו של יוסף (ווייל
ער האט גורם געווען צו דער מכירה).
וע"פ הנ"ל (סעיף ז), אַז זייער
השתתפות איז געווען כדי צו אויפטאן
אַז ענין פון „ציבור“ (ובמילא — גורם
זיין צו „שכינתא שריא" אין דעם
ענין) —

39) להעיר — עכ"פ ע"ד הצחות — מהנהוג,
שבדפוסי תלמוד בבלי מדפיסים הגמרא על מק'
שקלים שהוא מתלמוד ירושלמי. שיש לומר הטעם
שדוקא במס' זו נהוג כן (ולא בסדר זרעים כר) — כי
מס' זו ענינה אהבת ואחדות ישראל, ככפנים, ולכן
מאחדים בה בבלי וירושלמי.

40) פרשתנו לו, ד.

41) תניא פרק לב.

42) אבות פ"א מ"ב.

43) ראה תניא ספ"ב.

*) כ"ה גם בדפוס ראשון של כל ש"ס בבלי
(ווינצ'אה רפב).

היזק פאראַן אַ טובה פאַר אים⁴⁴ [ווי דער זהר איז מבאר בנוגע צו יוסף (כנ"ל), אַז די פעולת המכירה גופא האָט אויפֿ־געטאָן די גאולה].

דעריבער איז ער נישט אין כּעס אויפֿן צווייטן, ואדרבה; און דורך דעם וואָס ער פירט זיך מיט אים אין אַן אופן פון „ואהבת לרעך כמוך“ איז דאָס מחליש ביז — מבטל דעם היזק.

[ע"ד הנתבאר לעיל, אַז דורך דעם וואָס יוסף איז זיך משתתף מיט די שבטים איז צו אים נמשך געוואָרן דער כח אויף חירות, כנ"ל].

און דורך דעם וואָס מ'וועט מרבה זיין איז אהבת ישראל, ביז איז אַן אופן פון אהבת חנם, וועט דאָס מבטל זיין די סיבת הגלות — שנאת חנם⁴⁵ — וועט במילא ותיכף בטל ווערן דער מסובב, דער גלות עצמו, ובלשון הרמב"ם⁴⁶ „ומיד הן נגאלין“.

בביאת משיח צדקנו, במהרה בימינו ממש.

(משיחות י"ג ניסן תשל"ח.
ש"פ וישב תשמ"ב)

און נישט נאָר אַז לאחר המעשה האָט ער נישט קיין פאראיבאל אויף אים, נאָר אַז אויך בשעת מעשה גופא — זאָגט די משנה⁴⁷ „והי דן את כל האדם לכף זכות“, ויתרה מזו „והי שפל רוח בפני כל האדם“, ופשיטא אַז ער אַנטלויפט נישט און פאָרלאָזט עס וכו' [ע"ד ווי יוסף ווערט גערעכנט ווי איינער פון די משתתפים אין דער מכירה].

ובפרט אַז ער טראַכט זיך אַריין אין דעם ביאור פון אַלטן רבין אין תנאי⁴⁸, אַז יעדער זאָך איז בהשגחה פרטית, און כאָטש דער צווייטער איז אַ בעל בחירה (און אים קומט אַן עונש אויף דעם וואָס ער האָט זיך געפירט באופן כזה), איז אַבער „על הניזק כבר נגזר מן השמים“;

קומט אויס, אַז באמת איז גאָר דער ניזק שולדיק אין דעם היזק וואָס יענער האָט אים אָנגעטאָן [ע"ד ווי ביי יוסף להמפרשים הנ"ל, אַז ער איז געווען אַ גורם למכירתו].

און נאָך מער: וויבאַלד אַז כל מה דעביד רחמנא לטב עביד⁴⁹, איז אין דעם

(44) כמו שמצינו שיוסף נמל לאחיו טובה (ראה מדרש תהלים פ, ב. וז"א רא, א"ב. תניא ספ"ב).
וראה ס' חסידים ס"א.
(45) אבות פ"א מ"י. שם פ"ד מ"י. וראה תניא פ"ל.

(46) אגה"ס ס' כה (קלח, ב).
(47) ברכות ס, סע"ב. וצ"ע שלא הובא זה באגה"ק הנ"ל.

(48) ראה לקו"ש ח"ה ע' 247 הערה 48.

(49) יומא ט, ב.

(50) הל' תשובה פ"ז ה"ה.

מקץ

זיינען ניט געווען נזהר אין דער מדת חסידות¹² (אדער, אז פאר מ'ט איז דאס ניט געווען אסור¹³, און די רא"י פון יוסף איז בלויז אן אסמכתא¹⁴).

(ב) די וואס זיינען „חשוכים בנינים“ — מ'האט נאך ניט מקיים געווען מצות פרי' ורבי' (ווי (יצחק ו) לוי¹⁵ אין יענעם

א. אויפן פסוק, וליוסף יולד שני בנים בטרם תבוא שנת הרעב זאגט רש"י בפירושו (פון גמרא¹⁶) „מכאן שאסור לאדם לשמש מטתו בשני רעבון“.

פרעגט תוס'¹⁷: יוכבד איז דאך גע- בארן געווארן „בין החומות“ (ווען יעקב ובניו זיינען אנגעקומען קיין מצרים), וואס „אותו העת עת רעב היי“¹⁸, ווי אזוי קען מען זאגן, אז לוי (אבי יוכבד) האט עובר געווען אויף אן איסור חי'?

עד'ן פרעגט מען פון דעם וואס שטייט „ורא ג' יצחק מצחק“ — „שראהו משמש מטתו“ — עס איז דאך דאן געווען א „רעב בארץ“?

מפרשים זיינען מאריך אין דעם¹⁹, און פארענטפערן די שאלות הנ"ל בכמה אופנים, ומהם:

(א) דאס איז ניט קיין איסור ממש, נאך בלויז א מדת חסידות²⁰ און יצחק ולי

(12) וכבר הקשו ע"ז דאטו יצחק ולי לא היו נזהרים במדת חסידות (צידה לדרך ואוה"ח כאן). וכן, איך סתם בש"ס דאטורי (גבורות ארי תענית שם. צידה לדרך כאן. ועוד). וראה הערה הבאה.

(13) ב"י לטאור"ח שם. ועד'ן ברע"כ (בתי הא'). יפה תואר לב"ר שם. ס"ז אור"ח שם (ובאמרי שפר (הועתק בצידה לדרך ובאר יצחק לרש"י כאן). שגם כוונת התוס' היא כבב"י, ע"ש.

וצ"ע, שהרי קי"ל דקימו האבות כל התורה עד שלא ניתנה אפילו מצות דרבנן, כמו שהקשה בחדאג' מהרש"א תענית שם (וראה שד"ח כללים מע' האל"ף אות קפו בסופו. וראה גם דרישה לטאור"ח שם. צידה לדרך ומשכיל לדוד כאן).

(14) ב"י שם. וראה (באור"ח רע"כ שם. ס"ז אור"ח שם. ועוד).

(15) תענית שם (ושם: חסוכי).

(16) כן תי' ברבותינו בעה"ת, רע"כ, רא"ם, גור"א ועוד עה"פ. ובכמה מפרשים (ראה מהרש"א (בחדושי הלכות ואגדות) תענית שם. צידה לדרך כאן. ב"ח לטאור"ח שם), שוה"י גם כוונת התוס' הנ"ל דהוי רק מדת חסידות ליוסף, כי יוסף לא היתה לו בת. (ראה הערה 21) ולא קיים עדיין פור'.

(17) רש"י תענית שם, וכן נקטו רוב המפרשים. רמב"ם ה"ל תעניות פ"ג ה"ח (ובס"ז אור"ח שם (וראה מאיר, רש"י לרי"ף ועוד תענית שם. רמ"א אור"ח שם וס"ר רמ"א ס"ב), דקאי על מי שהולך עירי דוקא, ע"ש.

(18) שלא היתה לו בת (ראה מפרשים שבהערה 16).

(*) אבל ראה שד"ח כללי הפוסקים טימן סז אות יב, ושי"ב.

(1) פרשתנו מא, נ.

(2) תענית יא, א.

(3) תענית שם ד"ה אסור.

(4) סוטה יב, א. ב"ב קכ, רע"א. קכג, ריש ע"ב.

(5) ובכ"מ. הובא בפרש"י עה"ת (צו"ן לקמן הערה 28).

(6) שהרי יעקב ירד מצרימה שנתיים אחרי התחלת הרעב (ראה יגש מה, ו ואילך. רש"י שם מז, ט).

(7) רא"ם, גור"א ועוד (פרשתנו עה"פ).

(8) תולדות כו, ח.

(9) רש"י שם. וראה ב"ר עה"פ (פס"ד, ה).

(10) תולדות כו, א. וראה לקמן סעיף ב והערה 27.

(11) ראה מפרשים: לשים תענית שם; לרש"י

פרשתנו עה"פ; לב"ר פלא, יב. נ"כ הטור ושו"ע

אור"ח סריס תקעז. ועוד.

(12) תוס' תענית שם.